

Laubalilik, Alay Etmek, Ciddiyet ve Vakar

<https://www.youtube.com/watch?v=rn7YiMevZAE>

Hazirlik Sorulari:

DEĞERLENDİRME SORULARI:

1. Alay etmek nedir?
2. Dinimizin alay etmeyi yasaklayan ayeti açıklayınız.
3. Alay etmenin zararları nelerdir?
4. Vakar ne demektir?

ALAY ETMEK

Alay etmek; birini kusuru veya eksiği nedeniyle küçümseyerek sözle veya hareketlerle onu eğlence konusu yapmaktır. Aynı zamanda alay etmek, bir kişiyi başkalarının yanında küçük düşürme, mahcup etmek demektir.

Alay etmenin altında genellikle, kendini büyük görmek; karşındakini küçümsemek tavrı yatar. Alay etme, hangi türlü olursa olsun dinimizce yasaklanmıştır. Çünkü alay etmek, güzel ahlaka uymaz. Biriyle alay eden kişi, kendisiyle alay edilmesinden nasıl rahatsız oluyorsa, bunu başkasına da yapmamalıdır. Bu konuda Kur'an'da şöyle buyrulur:

“Ey iman edenler, bir topluluk (bir başka) toplulukla alay etmesin, alay edilenler belki alay edenlerden daha hayırlıdır... ve birbirinizi 'olmadık-kötü lakaplarla' çağırmayın. İman ettikten sonra günahlara dalmak ne kadar kötüdür! (Hucurat Suresi, 11)

Bedeninin biçimi nedeniyle veya düşüncelerinde dolayı birisini alaya alanlar, bu çirkin davranışından vazgeçmelidir. Birinin sakatlığıyla eğlenen kişi şöyle düşünmelidir: “Benim ileride sakatlanmayacağıma garantim var mı? bu sakatlık insanların bir suçu değildir, bilakis Allah'ın bir takdiridir. Benim da başıma böyle bir şey gelebilirdi.”

Arkadaş grubu içinde birini küçük düşürmek için planlar yapmak; gizlice işaretlemek, onun arkasından gülünç hareketler yapmak da alay etmenin bir çeşididir.

Allah bir ayette sözle ve bakışla yapılan alaycılıkla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

“İnsanların arkasından çekiştirip duran, kaş-göz hareketleriyle onlarla alay edenlere yazıklar olsun!” (Hümeze Suresi, 1)

Alay Etmenin Zararları

İnsanlarla çok alay eden kişi, sonunda kendi saygınlığını yitirir. Bu değişmez bir kuraldır: “Gülme komşuna; gelir başına...” bir gün aynı şekilde de insanlar sizinle alay edebilirler. Siz başka insanlara karşı saygılı ve nezaketli olursanız, başka insanlar da size karşı aynı duyarlılık içinde saygı göstereceklerdir.

Diğer taraftan alay edilen kişi kendini kötü hisseder, üzülür ve moral bozukluğu içinde kendi dünyasına kapanır. Diğer insanları üzme bir kul hakkıdır. Ahirette bunun hesabını vereceğimizi unutmayalım.

Alay etme arkadaşların arasını bozar. Alay edildiği için topluluk içinde küçük düşen kişi, intikam duygularıyla dolar. Intikamını başka yollardan almak ister. Böylece toplum içinde fertler arasında düşmanlık başlar.

Alaya alınan birine gülmek, suça ortak olmak demektir. Böyle bir durumda: “Benimle alay edilseydi, yine gülebilir miydim acaba? diye düşünmek gerekir. Bunun tam tersine alay eden insanın yanlış yaptığını söyleyerek uyarmak gerekir.

Samimi arkadaşlar arasında, aşağılama amacı taşımayan küçük şakalaşmalar, alay etme olarak değerlendirilmez. Bu çeşit “takılmalarda” bile karşımızdakini incitmemeye dikkat etmeliyiz.

İslam güzellik dinidir. İnsanların birbirine eliyle ve diliyle sıkıntı vermesini istemez. Efendimiz bir hadislerinde; “Müslüman diğer insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir” buyurmaktadır.

Gerçek müslüman diğer insanları sözleriyle ve davranışlarıyla üzmeyen, zarar vermeyen insandır. Böyle bir insan toplum içinde sevilir ve saygı duyulur.

RİSALE

Ben görüyorum ki: Kur'an-ı Hakîm'in hakaikine ait bazı kemalât, o hakaikede dellâllık eden vasıtalara veriliyor. Şu ise yanlıştır. Çünkü me'hazın kudsiyeti, çok bürhanlar kuvvetinde tesirat gösteriyor; onun ile, ahkâmı umuma kabul ettiriyor. Ne vakit dellâl ve vekil gölge etse, yani onlara teveccüh edilse, o me'hazdaki kudsiyetin tesiri kaybolur. Bu sır içindir ki, bana karşı haddimden çok fazla teveccüh gösteren kardeşlerime bir hakikatı beyan edeceğim. Şöyle ki:

Bir insanın müteaddid şahsiyeti olabilir. O şahsiyetler ayrı ayrı ahlâkı gösteriyorlar. Meselâ: Büyük bir memurun, memuriyet makamında bulunduğu vakit bir şahsiyeti var ki; vakar iktiza ediyor, makamın izzetini muhafaza edecek etvar istiyor. Meselâ: Her ziyaretçi için tevazu'

göstermek tezellüldür, makamı tenzildir. Fakat kendi hanesindeki şahsiyeti, makamın aksiyle bazı ahlâkı istiyor ki, ne kadar tevazu' etse iyidir. Az bir vakar gösterse, tekebbür olur. Ve hâkeza... Demek bir insanın, vazifesi itibariyle bir şahsiyeti bulunur ki, hakikî şahsiyeti ile çok noktalarda muhalif düşer. Eğer o vazife sahibi, o vazifeye hakikî lâıksa ve tam müstaid ise, o iki şahsiyeti birbirine yakın olur. Eğer müstaid değilse, meselâ bir nefer, bir müşir makamında oturtulsa, o iki şahsiyet birbirinden uzak düşer; o neferin şahsî, âdî, küçük hasletleri; makamın iktiza ettiği âfî, yüksek ahlâk ile kabil-i te'lif olamıyor.

İşte bu biçare kardeşinizde üç şahsiyet var. Birbirinden çok uzak, hem de pek çok uzaktırlar.

Birincisi: Kur'an-ı Hakîm'in hazine-i âlîsinin dellâli cihetindeki muvakkat, sırf Kur'ana ait bir şahsiyetim var. O dellâllığın iktiza ettiği pek yüksek ahlâk var ki, o ahlâk benim değil, ben sahib değilim. Belki o makamın ve o vazifenin iktiza ettiği seciyelerdir. Bende bu nev'den ne görerseniz benim değil, onunla bana bakmayınız, o makamındır.

İkinci şahsiyet: Ubudiyet vaktinde dergâh-ı İlâhiyeye müteveccih olduğum vakit, Cenâb-ı Hak'ın ihsanıyla bir şahsiyet veriliyor ki, o şahsiyet bazı âsârı gösteriyor. O âsâr, mana-yı ubudiyetin esası olan: "Kusurunu bilmek, fakr ve aczini anlamak, tezellül ile dergâh-ı İlâhiyeye iltica etmek" noktalarından geliyor ki; o şahsiyetle, kendimi herkesten ziyade bedbaht, âciz, fakir ve kusurlu görüyorum. Bütün dünya beni medh ü sena etse, beni inandıramaz ki ben iyiyim ve sahib-i kemalim.

Üçüncüsü: Hakikî şahsiyetim, yani Eski Said'in bozması bir şahsiyetim var ki; o da Eski Said'den irsiyet kalma bazı damarlardır. Bazan riyaya, hubb-u câha bir arzu bulunuyor. Hem asil bir hanedandan olmadığımın, hisset derecesinde bir iktisad ile, düşkün ve pest ahlâklar görünüyor.

Ey kardeşler! Sizi bütün bütün kaçırmamak için, bu şahsiyetimin gizli çok fenalıklarını ve sû'-i hallerini söylemeyeceğim.

İşte kardeşlerim, ben müstaid ve makam sahibi olmadığım için, şu şahsiyetim, dellâllık ve ubudiyet vazifelerindeki ahlâktan ve âsârdan çok uzaktır. Cenab-ı Hak merhametkârane kudretini benim hakkımda böyle göstermiş ki; en edna bir nefer gibi bu şahsiyetimi, en a'lâ bir makam-ı müşiriyet hükmünde olan hizmet-i esrar-ı Kur'aniyede istihdam ediyor. Yüzbinler şükür olsun. Nefis cümleden süflî, vazife cümleden a'lâ.¹

PIRLANTA SERİSİ

Cemiyet hayatı itibarıyla, her tür anlayışta insanlarla karşılaşmamız muhtemel olduğu kadar mukadderdir de. Bunlara karşı, hemen ilk anda, gerekli tavrı ortaya koymakta zorlanır, nasıl davranacağımızı bilemeyebiliriz. Hâlbuki vakar ve ciddiyet sayesinde, karşıımızdaki kişi kim olursa olsun, en başta tavrımızı ortaya koyup münasebetlerimizi bu çizgiye oturtabiliriz. Bu durum bizim için olduğu kadar, bir anne-baba, bir öğretmen, bir amir-memur.. için de söz konusudur. **Özellikle**

---

¹ 26. Mektup 2. Mebhas

laubali ve yılışık tipler, onların müsamaha ve hoşgörüsünden istifade edip, her türlü şımarıklığı yapabilir ve onların bu duygularını suiistimal edebilirler. İşte bütün bunlara meydan vermemek için, evvelâ onları severken bile, ciddiyeti elden bırakmamak gerekir. Karşımızdaki insanlarla şakalaşip oyun oynamak başka; vakarın, ciddiyetin bir top hâline getirilip onların önüne atılması daha başka şeydir.

Evet, özellikle sorumluluğumuz altındaki insanlarla olan münasebetlerimizi çok iyi ayarlamamız gerekir. Onlarla ilişkilerimiz, yüce dağlarla ovaların ilişkisi gibi olmalıdır. Yani bir taraftan yücelikle onları sarıp kuşatırken, diğer taraftan da güzellikleri beraber paylaşabilmelidir. Onların da bir insan olduğunu unutmama; daima onlara olan yakınlığımızı hissettirme; hatta keder ve sevinçlerini paylaşma adına bize açılmalarını sağlama.. evet bütün bunlar, o insanlara karşı şefkat ve merhametimizin gereğidir.

Bir âmerin hüküm verirken takındığı tavırla, çoluk-çocuğuna karşı takındığı tavır elbette ki birbirinden farklı olacaktır. Bu farklılığı bir tasannu şeklinde yorumlamak, yanlış; yanlış olduğu kadar da bu tavrın gerekliliğini anlayamama demektir. Bütün bunlardan çıkaracağımız sonuç şudur; özellikle İslâm'a hizmetle âlakalı işlerde bulunanlar vakar ve ciddiyetlerini muhafaza etmelidirler. Aksi takdirde tamiri zor ve hesabı verilemeyecek yanlışlıklara düşülebilir.²

VAKAR

Efendimiz (sav), enbiya arasında son, bizim için ilk muallimdir. Vakar ve ciddiyet O'nda esastır. Zü'l-yedeyn Hâdisesinde, Ebu Bekir ve Ömer, "namazı taksir ettin" diyemiyorlar, ama aklından zoru olan bir kadın Efendimiz'e, "Benim evimin işini gör" diyebiliyor. Efendimiz (sav) de kalkıyor, onun kovanını taşıyor. Bu, onun vakarına ters değildir.³

ŞIMARIKLİK

Soru: Şımarmada ne gibi bir tehlike söz konusudur?

Cevap: Şımarık olmak, kâfir için o kadar olmasa bile mü'minler için her zaman çok tehlikelidir. Zira mü'min; Allah'a (cc) intisap yoluna girmekle, mahviyet, tevazu ve Hakk'a kulluğu seçmiş sayılır. Kâfire gelince o, küfrüyle en büyük şımarıklığı irtikap ettiği gibi, cezası da mahkeme-i kübraya ve cehenneme bırakılmıştır.

İnsan üveykler gibi semalarda uçarken bile aczini unutmamalıdır. Şuur, imkân, adeli güç...vs. gibi şeyleri Allah'ı unutup da kendinden bilirse -öyle veya böyle- bir gün mutlaka başaşağı gelir. Zira, Allah (cc) imhal eder (mehil verir) ama ihmal etmez.

Şımarık olmak, bazen aynı duygu etrafında bir araya gelmiş insanlar için daha da tehlikeli olabilir. Çünkü onlardaki bu ârizanın başkalarına sirayet etme riski mevcuttur. Bu da, tıpkı Kâbe'de namaz kılmak gibi kazancı ceremesi ölçüsündedir. Yani onların sevabı iki-üç kat daha fazladır ama, işlenen günahlar da iki-üç misli fazla kaydedilir. Evet, insan cemaat içinde çok küçük hatalardan dolayı tokat yiyebilir. Zira kazanç kuşağında olanlar sık sık uyarılırlar, kalbi ölümlere veya cezası ahirete kalanlara gelince, onlara birşey olmaz. Tabii bunlar da kendilerine birşey olmamasına üzülmedirler.

² Fasıldan Fasıla 4

³ Fasıldan Fasıla 1, s:71

Şımarıklığa düşmemek için nasıl bir muhasebe yapılmalıdır, denecek olursa; evvela, cismanî zevk ve heyecanlardan kaçınmak lâzımdır. **İnsan hizmete giderken bile aldanabilir. Kulluk çok zor bir sorumluluktur.** Kul, her zaman Rabb karşısında, vaziyetini şuurlu ve temkinli bir şekilde ayarlı tutamıyorsa, farkına varmadan bazen küstahlaşabilir. Kul için nefis muhasebesi paratoner gibidir. Gazab saikaları bunlara çarpar ve kaybolur gider.

Bunun içindir ki, insanın sık sık kendini kontrol etmesi şarttır. Kalp ibresi her zaman doğruyu gösteriyor mu? Vicdan sürekli “Allah” diyor mu, demiyor mu? İç muhasebemiz, iç kontrolümüz var mı yok mu? Tebliğde bulunurken, etrafımızın çemenzara dönmesi ve anlattıklarımızın tesirini göstermesi karşısında “Hayret! Ben çakıl saçıyorum çim bitiyor” diyebiliyor muyuz? Hiçbirşey yapmadığımızı, hakikaten inanabiliyor muyuz? Eğer böyle düşünemiyor, böyle inanmıyorsak, şımarma kapısını aralamış sayılırız. Neticede de, bir yerlerden herhangi bir tokat yiyebiliriz. Hele hele bu tokadın O’ndan (cc) geldiğini bilemezsek daha büyüğüne müstehakız demektir.

Hepimiz insanız ve bir kısım boşluk ve zaaflarımız olduğu da bir gerçek. Şeytan her an bu boşlukların birinden içimize sızarak teveccühümüzü bozabilir. Böyle zamanlarda, şımarmadan hemen Rabb’e dönmeli ve şayet vasıtamızla bir-iki insan istikamete ermişse “Bu ihsan bana nedendir” demeliyiz.

Hizmet cephesinde yerimizi korumak çok zordur. Böyle bir mazhariyeti paylaşanlar için daima bir muhasebe ve iç âlemlerle yaka-paça olma mecburiyeti vardır. Humudete (sönme) maruz kalmış ruhlar bu cephede başarılı olamaz ve onlar hep oldukları yerde kalırlar. Dileyelim ahirete imanlı gitmiş olsunlar.

İç murakabe; zamanla insanın içinden gelmediği halde, kendini ibadete zorlayıp Allah ile beraber olmasının neticesidir. Şuur, iç murakebenin şartlarından sadece birisidir. Ağacın yetişmesi için nasıl su, toprak, güneş vs.. lazımdır; kâmil insan olmak için de îman, ma’rifet, şuur murakâbe, muhasebe, temkin ve tedbire ihtiyaç vardır.⁴

İÇTEKİ CİDDİYET DIŞA AKSEDER

Ciddiyetsiz ve lâubâli insanların, ibadetlerinde de ciddiyet yoktur. Böyle bir insan, belki namaza durduğu zaman ciddi gibi görünebilir; fakat eğer, iç dünyasında, kalb ve vicdanında ciddiliğe ulaşamamışsa, o sadece yıldız görünme sevdasında bir ateş böceğidir. Uzun zaman da böyle görünebilmesi mümkün değildir. **Karakterler gizlenemez. Her insan, er veya geç karakterinin muktezasını mutlaka yerine getirir.** Meğer ki ciddiyet onda değişmeyen bir karakter haline gelmiş olsun! Temrin ve sıkı kontrolle bu seviyeyi yakalamak mümkündür. Eğer böyle bir temrin ve kontrol varsa “olma”, “görünme”nin önüne geçer.. bir serçe uzun müddet tâvûs kuşu olarak arz-ı endam edemez. Yani insan şuurunun ve zihin-altının çocuğudur. Onlardan kaçıp kurtulamaz.

Meseleyi şöyle toparlayabiliriz: İçte ihsan olmalı ki, dışta itkan olsun! Dış, daima içten destek almalıdır. İnsanın iç dünyası ciddi olmalı ki, bu onun dış dünyasına da sirayet etsin.

---

⁴ Fasıldan Fasıla 1, s:140

Hız. Ömer, hilafet makamına tavsiye edilen büyük bir sahabe için şöyle demiştir: "Denilen kişi her yönüyle hilafete layıktır. Ancak şakası biraz fazladır. Halbuki hilafet, bütünüyle ciddiyet isteyen bir meseledir."291

İnsanları idare durumunda hilafet, ciddiyet ister de, yeryüzünde Cenâb-ı Hakk'ın temsilcisi olma ma'nâsına hilafet ciddiyet iktiza etmez mi?

Allah huzurunda, O'nun boynu tasmalı bir kulu olma mevzuunda gerekli ciddiyeti elde edememiş bir insan, diğer hususlarda nasıl ciddi olabilir ki?5

İHSAN ŞUURU VE CİDDİYET

Cümlelerin başındaki "Min" harf-i cerri "hasr" ifade eder. Bununla, müslümanın, ihsan sırrına ermesi için gerekli olan bir yoldan bahsedilmektedir. O da laubaliliği terk etmektir. Ciddiyet kazanılıp, laubalilik terk edilmedikçe, bir insanın ihsan şuuruna sıçraması mümkün değildir.

Cibril hadîsinde, ihsan mertebesi en son merhale olarak ele alınmaktadır. Allah Rasûlü'ne gelen Cibril, evvela imanı, sonra İslâm'ı sormuş ve bunlara Allah Rasûlü'nün verdiği cevapları tasdikten sonra da, "İhsan nedir?" diyerek ihsanı sormuştur. Efendimiz de O'na şu cevapla mukabele etmiştir: "İhsan, senin Allah'ı görüyor gibi O'na kulluk yapmandır. Her ne kadar sen O'nu görmesen de O seni görmektedir." 292 (*)

Bu mertebeyi yakalama da, ancak azami takva, zühd ve velayet ile olabilir. İnsan, evvela o noktaya ulaşmayı bir ideal ve gaye haline getirmeli; sonra da, oraya götüren yolları bir bir denemelidir.

Allah, insana şah damarından daha yakındır. Bir şairin dediği gibi, insan, O'nu taşrada ararken, O, can içinde candır. "Ben taşrada ararken, O can içinde can imiş." Bir başka şairimiz de şöyle der:

"Maveradan bekliyorken bir haber
Perde kalktı öyle gördüm ben beni."

Evete, insan her şeyi ile, O'nun kudret elinde evrilip çevrilmekte.. ve her şey, O'nun tecellilerinden ibaret bulunmaktadır. O'nu dışta aramak beyhude yorulmaktır. Zira O, insana kendinden daha yakındır; bu sırrın inkişafı da ihsandır.6

SIKINTILI VAKARA MECBUR OLMAMAK İÇİN

Bugün, büyük ve merhum kardeşim Molla Abdullah ile Hazret-i Ziyaeddin hakkındaki malûmunuz muhavereyi tahattur ettim. Sonra sizi düşündüm. Kalben dedim: Eğer perde-i gayb açılrsa, bu sebatsız zamanda böyle sebat gösteren ve bu yakıcı, ateşli hallerden sarsılmayan bu samimî dindarlar ve ciddî müslümanlar eğer herbiri bir veli, hattâ bir kutub görünse, benim nazarımda şimdi verdiğim ehemmiyeti ve alâkayı pek az ziyadeleştirecek ve eğer birer âmi ve âdi görünse, şimdi verdiğim kıymeti hiç noksan etmeyecek diye karar verdim. Çünkü böyle pek ağır şerait altında îman kurtarmak hizmeti, herşeyin fevkindedir. Şahsî makamlar ve hüsn-ü zanların ilâve ettikleri meziyetler, böyle dağdağalı, sarsıntılı hallerde hüsn-ü zanlarını kırmakla

⁵ Sonsuz Nur 1

⁶ Sonsuz Nur 1

muhabbetleri azalır ve meziyet sahibi dahi onların nazarlarında mevkiini muhafaza etmek için tasannua ve tekellüfe ve sıkıntılı vakara mecburiyet hisseder. İşte hadsiz şükür olsun ki, bizler böyle soğuk tekellüflere muhtaç olmuyoruz.⁷

Ciddiyetin ve Mizahın Bizcesi

Herkul | 18/07/2005. | KIRIK TESTİ

SORU: Mü'minlerin hayatında ciddiyetin önemi nedir? Ciddiyet ve vakar, bulunulan yere ve konuma göre değişir mi? Ciddiyetteki ölçülerimiz neler olmalıdır?

CEVAP: Ciddiyet; ağırbaşlı, sakin, temkinli ve gayretli olma halidir. Ciddiyet, oynak ve sebatsız olmama; iş ve vazifede gevşeklik ve ihmalkârlık göstermeme; davranışlarda lâubâllilik ve hafifliğe girmeme; hemen her zaman vakur, ciddî, uslu ve oturaklı olma demektir. Lüzumsuz konuşmak ve yersiz gülmek, ölçüsüzce el ve dil şakaları yapmak, âdab ve hürmet kaidelerine uymamak gibi hareketler ciddiyete aykırıdır. Ağırbaşlı olma, temkinli davranma, konuma göre bir duruşa geçerek bulunulan yerin hassasiyetlerini koruma ve asla hafif-meşrep olmama gibi hasletlerin insan tabiatına yerleşmesine de “vakar” denir.

Ciddiyet, bir mefkûre insanının, hayatının gayesi bildiği dâvasını ve vazifesini üstün bir gayretle ele alması, sorumluluklarını derin bir mesûliyet şuuruyla ve fedakârca yerine getirmesi manasına da gelir. Bu manada, ciddiyetin sistemli düşünmeye, sağlam plan ve projeler ortaya koymaya ve büyük bir azimle sa'y u gayrette bulunmaya bakan yönleri de vardır. Nitekim “Men câle nâle – Yollar yürünerek alınabilir, zirvelere azim, irade ve plânlarla ulaşılabilir; azimle yola koyulan ve yolculuğun gereklerini yerine getirenler hedeflerine nail olurlar” ve “Men talebe ve cedde, vecede – Bir şeyi gönülden dileyen ve onu elde etmek için azim ve iradesinin hakkını vererek çalışıp çabalayan insan mutlaka istediği o şeyi bulur.” düsturları bu hakikati ifade etmektedir.

Aslında, bir Müslüman her işinde ve her zaman ciddî olmalıdır. Ne var ki, ciddiyet ve vakarın kibre dönüşmemesi, ciddî ve vakur bir insanın aynı zamanda mütevazi (alçak gönüllü) olması gerekir. Kur'an-ı Kerim, “Rahman'ın has kulları o kimselerdir ki onlar yerde tevazu ile yürürler. Cahiller kendilerine laf atarsa “Selamete!” der geçer giderler.” (Furkan, 25/63) sözleriyle hakiki mü'minleri anlatır ve onların yürürken dahi sükûnet ve vakar ile hareket ettiklerini; terbiyeli, nazik ve alçak gönüllü olduklarını; cahillere çatmaya tenezzül etmediklerini ve asla mağrur, saygısız, kaba ve haşin davranmadıklarını nazara verir.

Diğer taraftan, mü'minlerin, ciddiyeti bir adım öne çıkarıp tevazuyu onun arkasında tutacakları ya da ciddiyeti tevazunun bir adım gerisine alacakları yerler ve durumlar da vardır. Bediüzzaman hazretleri bu hususa dikkat çeker ve “Meselâ, bir ulü'l-emrin (idarecinin), makamındaki ciddiyeti

---

⁷ Şualar

vakar, mahviyeti zillettir. Hânesinde ciddiyeti kibir, mahviyeti tevazudur.” der. Sonra da bu sözlerini şerh sadedinde, büyük bir memurun, memuriyet makamında bulunduğu vakit makamın izzetini muhafaza edecek tavırlar içinde olması ve vakarını koruması gerektiğini; onun her ziyaretçi için tevazu göstermesinin tezellül ve makamı tenzil olacağını; fakat kendi evindeyken, ne kadar mütevazi davranırsa davranırsın bunun ona daha çok yakışacağını, aksine aile fertlerine karşı vakarın tekebbür sayılacağını ifade eder. Tabii ki, bu hususta, ciddiyetsiz ve lâubâî olmakla mütevazi davranmayı birbirinden ayırmak icap eder; tekebbüre girmemek için vakarı terketmenin, kendini lâubâîliğe ve sululuğa salmak olmadığının da bilinmesi gerekir.

Haddizatında, insanların hal ve hareketlerindeki, oturuş ve kalkışlarındaki ciddiyet iman ve marifet derinliğine bağlıdır. Dolayısıyla, ciddiyetin seviyesi her insana, o insanın iman ve marifet ufkuna, ayrıca ciddî olması gereken yere ve konuma göre değişiklik arz eder.

Biri Var!..

Zât-ı Uluhiyet’e karşı ciddiyet, her zaman Cenâb-ı Hakk’ın murâdını takip etme ve O’nun tarafından takip edilme mülâhazasıyla iç ve dış bütünlüğü içinde, hayatı ve davranışları ciddî bir çizgide sürdürme şeklinde olur. Bu da ancak, Cenâb-ı Hakk’ın, insanın her hâline nâzır bulunduğu; yani onun sözlerini duyar ve işitir, ahvâlini bilir ve değerlendirir, yaptıklarını görür ve kaydeder olduğuna inanmakla gerçekleşebilir. İnsanlar bazı durumlarda böyle bir görülüp gözetilmeyi muvakkaten unutabilirler; mesela, yemek yerken, çay içerken kendi âlemlerine dalabilirler.. yatakta o murakabe havasından uzaklaşabilirler. O anlarda, Cenab-ı Hakk’ın azametini uygun ve kulların küçüklüğüne münasip şekilde Allah’ı hatırlama, ihsan şuuruyla dolma söz konusu olmayabilir. Gerçi, “akrabu’l-mukarrabîn” dediğimiz daha halis kullar, o türlü hallerde bile temkinli davranırlar. Fakat, Allah, bazı beşerî hallerdeki öyle bir nisyani ve geçici bir unutmayı bağışlayacağını vâd etmiştir. Belki onlardan dolayı da istiğfar edip Allah’a yeniden teveccühte bulunmak gerekir ama herkesin her yerde aynı ölçüde ciddiyet ortaya koyamayacağı da bir realitedir.

Hak ölçülerine göre iyi düşünen, iyi şeyler plânlayan, iyi işlere bağlı kalan ve bütün sözlerini, hareketlerini, davranışlarını Allah’ın nazarına arz ediyor olma şuuruyla, fevkalâde bir titizlik içinde ortaya koyan insanlar kâmil manada ciddî insanlardır. Onlar kiminle oturlarsa otursunlar -Hazreti Mevlânâ edasıyla- “Arkadaş, dikkat et! Burada bizi yalnız sanma, bizden başka gizli biri daha var” der ve o zaviyeden hareket ederler. Zaten Kur’an da öyle demiyor mu: “Görmez misin ki Allah göklerde ne var, yerde ne varsa hepsini bilir! Biraraya gelip gizlice fısıldaşan üç kişinin dördüncüleri mutlaka Allah’tır. Beş kişi gizli konuşsa altıncıları mutlaka Allah’tır. Bundan ister daha az, ister daha çok olsunlar, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, mutlaka O, kendileriyle beraberdir. O, ileride kıyamet gününde, yapmış oldukları işleri onlara tek tek bildirecek, dilerse karşılığını da verecektir. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilir.” (Mücâdile, 58/7) Evet, biz hiçbir zaman yalnız değiliz; bizi her an gören, halimizi bilen, tavırlarımızı değerlendiren ve niyetlerimize göre kalblerimize teveccühte bulunan bir Rabbimiz var. İşte, bu hakikati kim, ne kadar kavrar ve kimin marifeti ne ölçüde olursa, onun söz, tavır, hal ve davranışları da o ölçüde ciddiyet televvünlü olur.

İnsanlığın İftihar Tablosu'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) anıldığı yerler ve O'nunla alakalı meseleler de ciddiyet ister. İslam'ın ilk senelerinde, henüz edep bilmeyen ve saygıdan anlamayanlar, Allah Rasûlü'nün huzuruna geldiklerinde O'na karşı saygısız davranabiliyorlardı. O günlerde, çölden yeni gelmiş bir bedevî, bozuk bir üslup, çirkin bir eda, yakışsız bir tavır ve kaba bir ses tonuyla "Muhammed kim?" diyebiliyor ve Efendiler Efendisi'ne, "Abdulmuttalib'in torunu" diyerek hitap edebiliyordu. Fakat bir gün geliyordu ki, herkes, O'nun kim olduğunu, konumunun neden ibaret bulunduğunu, Hak katındaki yerini ve Allah'la münasebetindeki enginliğini duyuyor, görüyor, anlıyordu. Kısa bir süreliğine de olsa, O'nunla oturup kalkanlar, O'nun söz incilerini derme fırsatı bulanlar hemen Rasûl-ü Ekrem'in boyasıyla boyanıyordu. Öyle ki, O konuşurken, Ashab efendilerimiz başlarında kuş varmış da onu kaçırmamak için hiç hareket etmemeleri gerekiyormuş gibi duruyor ve pürdikkat O'nu dinliyorlardı. Bir kelime kaçırma korkusuyla ödleri kopuyor gibi bir tavır sergiliyorlardı. O'nun huzurunda bulunma adeta bir şok tesiri yapıyordu o seçkin insanlarda.. ve o şokun tesiriyle, fem-i güher-i nebevîden dökülen lâl ü güherin hiçbirinin boşluğa düşmesine meydan vermiyor, hepsini ezberliyor ve hiçbirini kaçırmıyorlardı. Sahabe efendilerimiz biliyorlardı ki, O'nun dudaklarından dökülen sözler vahy-i gayr-i metlûvdu; yani, kelimeler Peygamber Efendimize ait olsa da, onlardaki mana ve muhteva Allah Teâlâ tarafından O'nun kalbine ilham ediliyordu. Cenab-ı Hak, bir metin (vahy-i metlûv) gönderiyordu ama onunla beraber o metnin izahını da Rasûlüllah'a bildiriyordu. O da, Allah kendisine nasıl ilham etmişse, ona göre şerh ve yorumlarda bulunuyordu. Dolayısıyla, O'nun tebliğ ettiği ayetlerde de, onların şerhlerinde de kat'iyen hata yoktu; o her sözünde isabetliydi. İşte bu hakikat ve sahabenin bu hakikati anlayışı, Allah Rasûlü'ne ve O'nun ağzından dökülen sözlere karşı lakayt kalmalarına asla müsaade etmiyordu.. etmezdi de, zira onlar lügatlerinde lakaytlığa hiç yer vermeyen birer vefa abidesiydi.

Sahabe Efendilerimizin Ciddiyeti

Ashab-ı kiram, O'nu dinlerlerken öyle kendilerinden geçerlerdi ki, çoğu zaman gözleri yaşlarla dolardı. İrbad b. Sâriye (radiyallahu anh), "Birgün Peygamber Efendimiz namazı kıldırdıktan sonra mübarek yüzüyle bize yöneldi ve gözleri yaşartan, kalbleri ürperten çok tesirli bir konuşma yaptı. Öyle ki içimizden biri, onun veda konuşması olduğunu zannederek Efendimiz'e son nasihatlerini sordu." sözleriyle böyle bir anı anlatır. O'nu dinleyenler zamanın nasıl geçtiğini bilemezlerdi. Hazreti Ömer (radiyallahu anh) der ki, "Bir gün Allah Rasûlü sabah namazından sonra minbere çıktı. Konuştu, konuştu, konuştu... Öğle ezanından sonra, namazı kıldırıp tekrar minbere çıktı ve ikinci oluncaya kadar konuştu. İkinci namazını eda ettikten sonra yine konuşmaya başladı, konuşması akşama kadar sürdü." Evet, o gün Allah Rasûlü, ilk hilkattan başlamış, kâinatın teşekkülünden, insanın yaratılmasına kadar bütün yaratılış devrelerini bir bir sıralamış.. ve daha sonra da kıyâmete kadar insanların başına gelecek hâdiseleri teker teker nakletmişti. Bütün enbiyâyı hem de şemâili ile anlatmış, istikbâl nazarını çevirip mahşere, Cennet ve Cehennem kadar her şeyi göz önüne sermişti. Sahabe efendilerimiz de O'nu saatlerce dinlemiş, söylediklerini öğrenmiş ve arkadaki nesillere bildirmişlerdi.

Onlardaki bu öğrenme, ezberleme ve nakletme harikuladeliğini sadece, kadim kitaplarla, o günün dedikodusuyla ve bilgi muzahrefatıyla kirlenmemiş, dolayısıyla nisyana maruz kalmamış

tertemiz dimağlarına vermek doğru değildir. Meselenin ciddiyete bakan yanları da vardır. Çünkü onlar, söylenen sözleri kendileriyle çok alâkadâr görmüş, çok iyi konsantre olmuş ve yalnızca o sözlere yoğunlaşmışlardı. Nasıl ki, bir Hak dostu size, “Allah’ın sana şöyle teveccühü var, Efendimiz sana şu şekilde bakıyor; rüyamda seni falan mertebede gördüm” dese; bu söz sizde çok ciddî bir şok tesiri yapar ve siz o an ezberleme gayretinde olmasanız da, o sözü aradan yetmiş sene geçse bile unutmazsınız. İşte, onlar Peygamber Efendimiz’in her sözüne karşı aynı tehâlükü göstermiş, her kelimeyi aynı hassasiyetle adeta emmişlerdi. Bir tarafta, Allah’tan aldığı vahyi büyük bir ciddiyetle tebliğ eden bir Peygamber; diğer tarafta da, aynı ciddiyetle dinleyen, öğrenen ve hak dini dünyaya ilan eden insanlar vardı. Öyle anlaşılıyor ki, göndermeç ile almaç arasında çok kuvvetli bir münasebet bulunuyordu. Onların kalibreleri de Allah tarafından yapılmıştı; frekansta hiç kayma yoktu. Dahası, o frekansın sağında–solunda da herhangi bir şerare bulunmuyordu. Her gelen mesaj tam yerine ulaşıyor ve doğrudan doğruya gidip onların gönüllerine akıyordu. Onlar da bütün benlikleriyle açılıyorlardı akıp gelen mesaja.. onu maddî–manevî, dünyevî–uhrevî hayatlarının bengisuyu kabul ediyor; onsuz olamayacaklarına ve canlı kalamayacaklarına inanıyorlardı.

Dava Adamı Ciddî Olur

Ayrıca, bir mü’min, Allah’tan ötürü mahlukatı sever; yaratıklara Allah’ın sanatı olarak bakınca, gördüğü her şeye karşı âşıkâne bir tavır sergiler.. bütün mahlukata sinisini öyle açar ve öyle bir sevgi çağlayanına kendisini salar ki, gördüğü her şeyi koklar, öper; “Bunda da Sen’den bir cilve var” der, eşyanın yüzünde Cenab-ı Hakk’ın sanatını okur. O duyguyla, ağaçlara temennâ durur, çiçekleri selamlar; alır onları koklar, atmaya kıyamaz göğsüne takar. Aynen öyle de, **sevgi gibi, ciddiyet ve saygının da Allah’tan ötürü olması gerekir.** İnsan, diğer mahlukattan geri değildir; bilakis o, Allah’ın yarattığı en şerefli mahluktur. **Bir manada, ona karşı saygısızlık, onu var edene karşı saygısızlıktır; onun karşısında ciddiyet de Hakk’ın takdirine ve sanatına saygının ifadesidir.** Allah’ın rızasını gözeterek mahlukata karşı saygılı olmak, Allah’a karşı saygılı olmanın gereğidir. Efendimiz’in ümmetine karşı saygılı olmak da, Efendimiz’e karşı saygının emaresidir. **Dolayısıyla, Cenab-ı Hakk’ın huzurunda olduğumuz mülâhazasıyla her zaman ciddiyetimizi korumamız gerektiği ve Peygamber Efendimiz’le alakalı her mevzuyu ciddiyetle ele almamız icap ettiği gibi, hak dostları başta olmak üzere müslümanların hepsine ve ilahî sanatın birer mührü olmaları itibarıyla de bütün insanlara karşı tavır ve davranışlarımızda da mü’min ciddiyet ve vakarını muhafaza etmemiz lazımdır.**

Ciddiyet, mefkûre insanların en önemli vasıflarından biridir. Onlar, mesuliyetlerinin ağırlığıyla piştiklerinden ve sorumluluklarını her an omuzlarında hissettiklerinden dolayı sürekli ağırbaşlı ve olgun birer insan tavrı ortaya koyarlar. Onların bu hali davalarının ciddiyetle değerlendirilmesi için de çok mühimdir. Çünkü, lüzumsuz konuşmalar, yersiz gülmeler, ölçüsüzce el ve dil şakaları dava adamlarının inandırıcılığına dokunur, muhataplarına onların da hafif-meşrep birer insan olduğu izlenimini verir. Onları örnek alanların hüsn-ü zanlarını kırar; “Bunlar da ciddiyetsiz insanlarmış, demek ki yürüdükleri yol bunlara bir şey verememiş” dedirtir ve böylece olan yine hakka-hakikate olur.

O türlü tavır ve davranışlar, heyetin genel havasını bozabilir. Bazen yersiz bir gülüş, bazen kibirli

bir oturuş, kimi zaman gurur edalı bir duruş ve kimi zaman da benlik kokan bir söz, başkalarını değişik mülahazalara sevk eder. Neticede ilhamlar inkıtaya uğrar, o meclise rahmet inmez; çünkü, artık orada nefsanilik araya girmiştir. Saygısız mülahazaların kuşattığı yerlerden Cenâb-ı Hakk'ın teveccühü kesilir. O zaman da, kötü örnek olarak heyete karşı hüsn-ü teveccühlerin kesilmesine sebep olan insan, kul hakkına girmiş ve heyetteki herkesin hakkını çiğnemiş olur.

Mesela; insan namaza duracağı zaman konsantrasyonunu çok iyi ayarlamalı, nereye yöneldiğinin ve ne yaptığının farkında olarak tekbir getirmelidir. Avamca namaza durma, kalbin Allah'ı kastederek kibleye yönelmesiyle olur. İşin havasçası ise, Allah'tan başka her şeyi kalbden söküp atarak sadece O'nu mülahazaya alma şeklinde bir teveccühtür. İşte, bir insan niyet hesabına hazırlığını yapıp tam "Allahu Ekber" diyerek enaniyetini boğazlayacağı ve "Sen büyüsun, öyle büyüsun ki Sen'den başka büyük yok; Senin karşında bana sadece sıfırlık düşer." mülahazasıyla namaza duracağı esnada bir kabalığa şahit olsa, bütün duygu ve düşüncesi dağılır; ruh haleti değişir ve kendini namaza tam veremez. Hele bir de o zat imamsa, onun namazı böyle bir kabalığa kurban gidince, arkasındakilerin namazları da kurban gider. Ciddiyetsizliğe maruz kalan insan -o imam da olsa- farkına varmadan namazda alır-verir, sürekli kelam-ı nefsiyle konuşur; "Vay zavallı vay!" deyip durur, rükû'da "sübhâne rabbiye'l-azîm" diyeceğine "sübhâne rabbiye'l-a'lâ" der, namazı maruz kaldığı o ciddiyetsizliğin hasil ettiği düşüncelerle bitirir. İşte, o kaba ruhlu insan, o davranışıyla imamın namazdaki huşuuna mâni olduğu gibi, bir sürü insanın hukukuna da tecavüz etmiş olur..

Öyleyse insan, kaba, haşin ve sevimsiz davranışların neticesinin böyle çirkin olduğunu bilerek çok temkinli ve dikkatli hareket etmeli; kendini düşünmüyorsa bile, hiç olmazsa diğer insanların haklarını gözeterek mü'mince tavırlar ortaya koymalıdır. Aslında, kaba söz ve davranışlar ruhunda kabalık olan insanların hırılılarıdır. Dolayısıyla, o türlü kabalıklara ve lâubâîliklere giren insanlar, kendilerini gözden geçirmeli ve ciddiyetsiz hareketlerini nazar-ı itibara alarak kendileriyle yüzleşmelidirler. Ahsen-i takvim üzere yaratılan insana o türlü davranışların yakışıp yakışmadığının muhasebesini yapmalıdırlar. Azıcık irfanları kalmışsa, o haşin, yakışsız, tutarsız ve ahiret hesabına hiçbir değer ifade etmeyen tutum, tavır ve hareketlerini bir an önce terketmelidirler.

İslam'da Mizah

Diğer taraftan, müslümanın her hareketi, her davranışı, her sözü ölçülü ve ciddiyet yörüngeli olmalıdır ama ciddiyet ile buz gibi soğuk davranışları da birbirine karıştırmamak gerekir. İslâm, mizaha farklı bir bakış açısı getirmiş, latifenin mü'mincesine işaret etmiş ve hikmet edalı nüktelere cevaz vermiştir. Bir mü'min için nükte ve latife ,insanları güldürmek ,onların hoplayıp zıplamalarını sağlamak ve onlara kakhaha attırmaktan öte manalar taşır; bir yandan hikmet ifade eder, diğer yandan da insanları tefekkür ufkunda dolaştırır.

Gereğinden fazla olan şaka ve latifeler lâubâîliğe, çok gülmeye, kalbin kararmasına, zamanı boşa geçirmeye ve bazen de insanları kırmaya sebep olması bakımından sakıncalıdır. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), kakhahaya sebep olan, Allah'ı anmaktan alıkoyan ya da insanların onurunu yaralayarak saygı ve vakarı yok eden latifeleri yasaklamıştır. Müslümanlar

arasında, “Latife latif (nazik, şirin ve ince) gerek” anlayışı çok önemli bir düstur olagelmıştır. Ayrıca, latife veya nüktede yalan sözün bulunmaması gerekir. Rasûl-u Ekrem Efendimiz, “Ben latife yaparım ama doğru konuşurum” buyurmuş ve latife yaparken dahi sözlerin doğru olması gerektiğini vurgulamıştır.

Evet, Peygamber Efendimiz (aleyhi ekmelü't-tehâyâ) da yer yer latife yapmıştı. Fakat, O'nun latifeleri ciddiyet televvünlü ve aynı zamanda hak ve hakikat yörüngeliydi. O, bir taraftan, hürmet duygularını davet eden bir vakar ve heybet, diğer taraftan da sevgiyi celbeden bir tevazu ve mahviyet içinde bulunurdu. İnsanları sürekli tebessümle karşılardı. Busîrî, Kaside-i Bürde'sinde bu hususa dikkat çekerek, “Yalnızken Fahr-i Kainat efendimize mülaki olsan, celâleti hasebiyle O'nu kalabalık asker arasında ve bir ordunun başındaymış gibi ciddî bulurdun.” dedikten sonra sözlerini meâlen şöyle sürdürür: “Onu ashabına karşı da öyle mütebessim görürdün ki, sade içinde saklanan incinin o Nebiy-yi zîşanın mahall-i kelim ve tebessüm madeninden çıktığını sanırdın.” Rasûl-ü Ekrem efendimiz öyleydi; sürekli müjde veriyor olma edasıyla hep mütebessim bir çehresi vardı. Fakat, rivayetlere göre, hayatı boyunca sadece üç defa -kendisine yakışan keyfiyet içinde- gülmüş ve asla gayr-i ciddiliğe geçit vermemişti. Bununla beraber, tebessüm etme, insanlara yumuşak davranma, herkese bağrını açma ve yanında herkesin rahat hareket etmesine imkan verme hususlarında örnek olmuş; gerekirse mehafet ve mehabet halini bile baskı altına alarak insanları rahat ettirme ve onları boğmama esasına işaretlerde bulunmuştu.

Peygamber Efendimiz'den öğrendiğimiz ölçülere göre; insan, muhataplarını marifet ufukları zaviyesinden değerlendirmeli ve onların durumuna uygun bir seviye belirleyerek konuşmalıdır; yoksa farkına varmadan onları sıkıştırmış, tazyik etmiş ve bütün bütün hakikatten soğutmuş olma ihtimali vardır. Evet, kasdî ve iradi olarak lâubâlîliğe, birilerini güldürmek için şakalar yapmaya, ölçüsüzce gülmeye ve güldürmeye, dolayısıyla zamanı israf etmeye müsaade yoktur. Allah Rasûlü, bazı insanların güldüğünü görünce “Cennetten müjde mi aldınız?” deyip onları ikaz buyurmuştur. Ne var ki, bazı hak dostlarının, sürekli marifet ufkunda bulunmaları itibariyle hep mehabet ve mehafet yaşayan müritlerine biraz nefes aldirmek ve tam canları gırtlaklarına geldiği sırada onlara oksijen yudumlatmak için espri ve nüktelere başvurmaları türünden, bazen hikmet edalı olan ve belli bir gayeye matuf dile getirilen mizah diyebileceğimiz türden latife, nükte, kıssa ve menkıbelerin anlatılmasında da bir beis olmasa gerekir.

Öyle Bir Sultan...

Mesela; IV. Murad devrinde, Erzurum'da bir Habib Baba varmış. Evliyaullah'tan olduğu söylenen bu zat, hacca gitmeye karar vermiş. O dönemde hacılar dört bir taraftan gelip İstanbul'da toplanır, oradan da kervanlar halinde yola çıkarlarmış. Habib Baba da, İstanbul'a kadar gelmiş ve “Yola çıkmadan evvel bir temizlik yapayım” deyip bir hamama gidivermiş. Olacak ya, o gün Padişahın vezirleri hamamı kiralamış ve kendilerine tahsis etmişler; dolayısıyla da onlardan başka kimse içeri alınmamış. Habib Baba da bu yasağa takılacakmış ki, “Ben şu kurnacıta yıkanırırım” diye yalvarıp yakarınca, oranın sahibi bu ihtiyarın haline acımış ve ona bir köşede yıkanması için izin vermiş. Çok geçmeden vezirler bütün ihtişam ve debdebeleriyle gelmişler. Bu arada, tebdil-i kıyafet ederek halkın içinde dolaşmayı itiyad edinen IV. Murad da, bu hamama

gelmiş ve o da yalvarıp yakarınca bizim Habib Baba'nın yanında yıkanmak şartıyla içeri girmiş. Bir aralık, Habib Baba ona sırtını keselemeyi teklif etmiş ve keselemiş. Sonra sırt keseleme sırası padişaha gelmiş. IV. Murad elindeki keseyi Habib Baba'nın sırtında gezdirirken, "Bir bize bak, bir de şu vezirlere. Bu dünyada padişaha vezir olmak varmış" deyince, Habib Baba "A dostum, öyle bir Padişaha vezir ol ki, bütün bu vezirlerin padişahına, senin uyuzlu sırtını keseletsin" deyivermiş...

İşte, bu da bir latife ve bir menkıbedir. Belki de aslı bile olmayan bir menkıbede herhangi bir fasıldır. Fakat, bunun ifade ettiği çok derin bir mana vardır; Zât-ı uluhiyete ubudiyet ve hizmetin, dünyalara bedel olduğunu hikmetâmiz bir üslupla vurgulamaktadır. Dolayısıyla, bu çerçevede mizah sayılabilecek latife ve nükteleri anlatmanın bir zararı olmayacağı, hatta bazı hakikatleri açıklamada fayda sağlayacağı da söylenebilir.

Hasılı, Hazreti Ömer efendimiz, hilafet makamına tavsiye edilen büyük bir sahabe için "Denilen kişi her yönüyle hilafete layıktır; fakat, şakası biraz fazladır. Halbuki hilafet, bütünüyle ciddiyet isteyen bir mes'eledir." buyurmuştur. İnsanları idare manasındaki hilafet ciddiyet istediği gibi, yeryüzünde dinin temsilciliğini yapma manasına nübüvvet mesleğinin bir ferdi olma da ciddiyet iktiza eder. Zaten, i'la-yı kelimetullah yolunda gerekli ciddiyeti elde edememiş insanlardan, diğer hususlarda ciddî olmaları hiç beklenemez.

Laubalilik, Şathiyat, Ciddiyet ve Vakar

Herkul | 20/06/2011. | KIRIK TESTİ

Soru: Laubâlilik ve şathiyâttan uzak kalarak mü'mince tavır sayılan ciddiyet ve vakar sahibi olabilmek adına dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir? İzah eder misiniz?

Cevap: Laubalilik veya tasavvuftaki ifadesiyle şathiyat, kişinin iman ve mârifet ufkuna, Allah'la irtibat seviyesine göre farklılık arz eder. Bazılarının akıllarına şimşek gibi anlık dahi olsa, küfür ve dalaletle alâkalı bir şey geldiğinde, bu durum onların âdeta ödünü koparır, çatlatır onları. Bizim gibi mübtedîler ise ancak Zât-ı Ulûhiyet'le, peygamberlikle alâkalı kullandıkları ifadelerden dolayı "Acaba küfre, dalalete düşmüş olabilir miyim?" endişesi taşır.

Bir başka ifadeyle, laubalilik ve şathiyatın sınırları çok geniştir. Meselâ **Allah'a karşı saygısızlık ifade eden öyle münasebetsiz laubalilikler vardır ki, bunlar, küfür işmam ederler.** Bu tür münasebetsizce laflar neticesinde insan, hiç farkına varmaksızın küfre sürüklenir. Bu açıdan mübtedî seviyede de olsa inanan bir insan, Cenâb-ı Hakk'ın her yerde hazır ve nazır olduğu hakikatini vicdanında duymaya çalışmalı ve bu duyuş onun davranışlarına aksetmelidir. Diğer taraftan, tanıdığım öyle isimler vardır ki, ben onların dudaklarının geriye gittiğini hiç görmemişimdir. Bu insanlar, hayatları boyunca, başları hep önlerinde sürekli murakabe hâlindeydiler. Onların, bu derince bakış ve mehip hâlleri idi ki gönüllerde çok ciddi tesir meydana getirirdi.

Kahkahalarla Soldurulan Kalbî Hayatlar

Hiç şüphesiz herkes böyle bir ufku paylaşamaz. Meselâ bizler, neşet ettiğimiz ortam itibarıyla beyâbandaki çobanlar gibiyiz. Ufkumuz yok, kalbimiz inkişaf etmemiş, dimağ ve düşüncelerimiz de zayıf kalmış. Fakat her şeye rağmen yine de insan, meâliye talip olmalıdır. Şu an donanımımız, kabiliyet ve ufkumuz itibarıyla harem dairesinin kapısının önünde duracak bir yer bizim için mukadder gibi görünüyor olabilir. Fakat insan asla buna kanaat etmemelidir. Aksine o, Ayetü'l-Kübra'daki hakikat yolcusu gibi hep "hel min mezid" demelidir. Hatta harem dairesine bile girse, orada da, "Acaba O'nunla münasebetimi nasıl daha kavî hâle getirebilirim?" arayışı içinde olmalı ve sürekli "Daha yok mu?" talebinin peşinde koşmalıdır. Evet, mü'min, "la ilahe illallah" ile adımını içeriye attığı andan itibaren hep maiyyet ufkunu aramalıdır. Yani dudaklarının hiç geriye gitmeyeceği, çehresinin bembeyaz kesileceği, mehabet ve mehafet içinde yüreğinin ağzına geleceği ufuk hangi ufuksa onu yakalamaya çalışmalıdır. Belki yer yer reca kaynaklı bir tebessüm dudağında belirse de çok geçmeden bir mehafet ve mehabet atmosferine bürünmeli ve benliğini havf u haşyet duygusu sarmalıdır. İşte gerçek kurbet kahramanları bunlardır. Zira mübarek ve nurlu çehresi recanın bir ifadesi olarak mütebessim bulursa da, kaynaklarda **Fahr-i Kâinat Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatı boyunca üç defa güldüğü kaydedilir.** Sahabe-i kiram ve tâbiîn-i izam arasında da bu hâl ile serfiraz nice insan vardır. Hatta bazıları bu vasıfları ile tanınıyor ve biliniyorlardı. Öyleyse insan temelde laubalilikle arasına mesafe koymalı ve egzersiz yapa yapa kendini ciddiyet ve temkine alıştırmalıdır. Bu yapılabildiği takdirde, zamanla bu hâl onun her davranışına sirayet eder.

Siz, Üstad Hazretleri'nin 17. Söz'de Mevlâna Cami'den naklettiği;

يَكِي خَوَاهُ، يَكِي خَوَانُ، يَكِي جُوِي، يَكِي بَيْنُ، يَكِي دَانُ، يَكِي كُوِي

"Sadece Bir'i iste, Bir'i çağır, Bir'i talep et, Bir'i gör, Bir'i bil, Bir'i söyle." ifadelerinden ne anlıyorsunuz? İşte insan bu hakikatlerin mânâsına iner, onlara nüfuz eder, hep o ufukta yaşama, hep O'nu görme, O'nu bilme, O'nu çağırma ve O'nu isteme sevdasıyla hareket ederse, zamanla bu hâl onun tabiatı hâline gelir.

Biraz önce ifade edildiği üzere, bizim gibi mübtedîler için böyle bir hâl, uzak görülebilir. Fakat bizler de, hiç olmazsa, münasebetsizce, yerli yersiz kahkaha atmaktan uzak durmalı, tavır ve davranışlarımızda sululuğa girmemeliyiz. Hele, bir şekilde dini temsil konumunda bulunuyorsak, mesele çok daha hassasiyet ister. Zira çevrenizdeki insanlar sizden böyle bir hâl ve tavır bekler. Mademki mü'minsiniz, bu mevzuda başkalarından bir farkınız olmalı, bir farklılık ortaya koymalısınız ki, insanlar size baktıklarında dininize ve dinî değerlerinize imrenerek baksınlar. Şayet siz de başkaları gibi davranır, başkaları gibi hareket eder, başkaları gibi konuşur, başkaları gibi güler ve başkaları gibi eğlenirseniz muhataplarınız iman ve imana ait güzellikleri sizde göremez. Farklılık olarak geriye sadece bir kısım nazarî malumat kalır ki, o da hakiki iman demek değildir. Evet, **nazarî bilgilerin, bir yönüyle küfrün önünü kesme gibi bir fonksiyonu vardır, fakat unutulmaması gerekir ki, imanın, insanın sinesine oturması amelle olur.**

Hayatı Kuşatan İhsan Şuuru

Sevr ü sülûk-i ruhanî neticesinde bir noktaya gelmiş insan, orada kendini temkin ve teyakkuz hazırlar/hazırlaması gerekir. Böyle bir hak yolcusunda, sekr u mahv hâlinde bile daima bir teyakkuz ve temkin emaresi görülür. O, “Allah var!” diyerek ulu orta hareket etmekten kaçınır ve her davranışında temkin soluklar. Hatta itrahatta bulunurken dahi kulaklarına kadar kızarır. Çünkü melekler oraya giremeseler de insan, her zaman ihsan şuuru içinde olmalıdır. Dolayısıyla bu mülâhaza, onun bütün hâl, tavır ve davranışlarına sirayet eder.

Size daha önce de arz etmişimdir. Alvar İmamı ötelere göçtüğünde henüz on altı yaş civarındaydım. Bu sebeple onu ve onun ağzından dökülen mânâ derinlikli sözleri idrak ettiğimi söyleyemem. Fakat onun oturduğunda, kalkışında, hâl ve hareketinde öyle bir tesir vardı ki, en belîğ sözlerden daha müessirdi. Doksana merdiven dayamış olmasına rağmen sekiz saat dizleri üzerinde otururdu. Ayakları uyuşmaz mıydı bilemiyorum. Üstelik prostatı da vardı. Buna rağmen o, hiç tavrını değiştirmezdi. Hiçbir şey söylemese sadece bir kere yanınızda “Allah!” dese yüreğinizi ağzınıza getirmeye yeterdi. Bazen elektrik verilmiş gibi birdenbire titrerdi. İşte onun bu derûni, ciddi ve vakûr hâli, tavır ve davranışları, bakışları ve yüz çizgileri sizin ruhunuza aksederdi.

Hâl ve tavrıyla, oturuş ve kalkışıyla insana tesir eden insanlardan birisi de Salih Efendi’ydi. Ben onun dudağının geriye gittiğini hiç görmedim. Onu tanıdığım dönemde, çocuklarının en küçüğü yaşındaydım. Fakat buna rağmen ziyarete geldiğinde ben onu bir kanepeye oturtamazdım. Hep dizleri üzerinde otururdu. İşte bu ölçüde bir temkin ve teyakkuz insanıydı. Zannediyorum, siz böyle bir insanı alıp Allah’ın huzuruna götürseniz, doğrudan doğruya, bîkem u keyf Cenâb-ı Hakk’ın kelamını işitse, doğrudan doğruya O’ndan emirler alsa yine de o insan diyecektir ki: “Ya Rabbi! Acaba bunlar nefsimden kaynaklanan şeyler midir? Eğer öyleyse bunlardan Sana sığınırım. Sen büyüksün. Benim gibi günahkâr, asi, küçük bir kul böyle bir iltifata layık olamaz. O zaman bu hâl nedir Allah’ım?” İşte bu anlayıştaki bir insan, temkine alıştığından dolayı, hep temkin soluklar, temkinle hareket eder, temkinle oturur kalkar ve hiçbir zaman tavrını değiştirmez. Dolayısıyla böyle bir insandan hiçbir zaman şathiyat da sadır olmaz.

Diğer taraftan bazıları, kendilerine verilen bir kısım mevhibeler karşısında veya varidat yollarının azıcık onlara açılması neticesinde mal bulmuş mağribi gibi sevinip kendilerini kaybedebilirler. Ancak Şâh-ı Geylânî, Muhammed Bahâuddin Nakşibendî veya İmam-ı Rabbânî gibi zatlardır ki, bir an olsun temkinden ayrılmamışlardır. İmam-ı Rabbânî Hazretleri Mektubat adlı eserinde, “Öyle bir noktada bulunuyorum ki, ayağım yere değiyor mu değmiyor mu farkında değilim.” mealinde ifadeler kullanır. Ama o, ulaştığı bu mertebelere rağmen ısrarla sünnet-i seniyye minhâcına ve sahabe-i kiramın yoluna vurgu yapar ve her ne seviyede olursa olsun zahir-i şeriata milimi milimine uyma tavsiyesinde bulunur.

Fakat günümüz Müslümanları olarak bizim, en ciddi eksiklerimizden biri Allah’ın her yerde hazır ve nazır olduğuna gönülden inanmayışımızdır. Bu konudaki malumatımız daha çok nazarî bilgiden ibaret. Dolayısıyla nazarî malumat hayata hayat kılınmayınca hâl ve tavırlarımızdan laubalilik ve gayr-i ciddilik dökülüyor. Evet, maalesef tavırlarımız mü’mince değil; bu sebeple ruhlara nüfuz edemiyoruz. Hâlbuki ben bu daire içinde, o sâbikun-u evvelîni hep ciddi ve vakur gördüm. Onlar nerede durduklarının farkındaydılar. Harem dairesinin önünde el pençe divan

duruyor gibi hayatlarını yaşıyorlardı. Bu itibarla bilmemiz gerekir ki, **laubalilik, gayr-i ciddilik ve şathiyatın mesleğimizde yeri yoktur.** Bir an önce bu kötü haslete karşı tavır almalı, aramıza mesafe koymalı ve onun rüyalarımıza dahi girmesine fırsat vermemeliyiz.

İbadet hayatımızda şathiyattan uzak kalıp temkine ulaşma meselesine gelince: Eğer mü'min bütün hayatında ciddiyetin talibi olursa, ibadet ü taatinde de o hâli kolaylıkla yakalar. Bu sebeple ciddiyet, temkin ve vakar mü'minin bütün hayatına sirayet etmelidir. Hazreti Ruh-u Seyyidi'l-Enâm (aleyhi elfü elfi salâtin ve selâm) yatakta yatarken bile, sağ ellerini başlarının altına kor, ayaklarını göğsüne çeker, kıvrılır ve öyle istirahat buyururlardı. Siyere bakıldığında görülecektir ki, O'nun hayat-ı seniyyelerinin her damlasında, her santiminde böyle bir temkin ve teyakkuz vardır.

Eğer siz de hayatınızın bütün safahatında böyle bir ciddiyet peşinde olursanız, namaz ve diğer ibadet u taatinizde de şathiyattan uzak kalarak temkin, huşu ve hürmeti yakalayabilirsiniz. Evet, şayet siz de her yerde elinizden geldiği kadar O'nun huzurunda bulunuyor olma şuuruyla hareket eder ve tavırlarınızı ona göre planlarsanız, sun'iliğe ve yapmacık tavırlara girmeden hâl ve hareketlerinizden tevazu, mahviyet ve hacalet damlar. Unutmayın ki, eğer sun'iliğe girerseniz, insanlar, sizin tavırlarınızın yapmacık olduğunu sezer ve onu istiskal ederler. Böylece tabiî müteviziler ile sun'î müteviziler birbirinden ayrılmış olur. Aynı durum temkinli olan insanlarla temkinli gibi davranan veya teyakkuz içinde bulunanlarla, müteyakkız gibi davranan insanlar için de geçerlidir. Laubalilik ve şathiyattan uzak duruyor gibi hareket eden ve burada ciddiymiş gibi görünen insan, dışarı çıktığı zaman öyle uygunsuz harekette bulunur, öyle pespaye şaka ve laubalilikler içine girer, öyle münasebetsiz sözler sarf eder ki, onun bu hâl, hareket ve sözlerine şahit olduğunuzda kulaklarınıza kadar kızarırsınız. Çünkü ciddiyet onun henüz tabiatına mâl olmamıştır. İşte bizim böyle bir ikileme düşmememiz için inandığımız değerlerin hayatın her noktasında pratiğe dökülmesi ve böylece onların tabiatımızın bir derinliği hâline getirilmesi gerekir.

“Ne olur Allah'ım! Huzur ve mehabetini benliğimize duyur”

Cenâb-ı Hak'tan ciddi olmayı talep etmek lazım. “Talep ediyorum ancak tabiatımın bir derinliği hâline gelmiyor. Yine gayr-i ciddi, yine laubali, Allah'a karşı yine gaflet içinde bulunuyorum.” düşüncesi doğru değildir. Allah aşkına, biz bu hâl-i pürmelâlimizi düzeltme adına haftanın kaç gecesinde kalktık ve sabaha kadar yüreğimizi yırtarak: “Ne olur Allah'ım! Huzur ve mehabetini benliğimize duyur!” diye yalvardık da O vermedi! Hayır, biz böyle bir iddiada bulunursak yalan söylemiş oluruz. Şayet O vermiyor ve biz de hâlâ olduğumuz yerde bulunuyorsak, kalb ve ruh hayatımız için olmazsa olmaz, hayatî derecedeki bu hususa önem vermemişiz/vermiyoruz demektir.

Yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerim, ciddilerden ciddi bir üslupla, yeryüzünün en ciddi insanına, yeryüzünde ciddiyeti tesis için gelmiş bir kitab-ı semaviye-i arziye-i mukaddesedir. Yoksa Kur'ân,

وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ

“O bir şaka değildir.” (Târik sûresi, 86/14) âyet-i kerimesinde de ifade edildiği gibi, bir hezl ve lehv ü laib değildir.

Kaybettiğimiz bu ciddiyeti yeniden kazanabilmek adına, birbirimize sürekli telkinde bulunmalıyız. Bunun için, içtimaî mukavele yapıyor gibi birbirimize söz ve yetki verebiliriz. Meselâ, gayr-i ciddiliğe dalmış bir kardeşimizi gördüğümüzde: “Bu ne hâl kardeşim, yoksa ahiretten müjde mi geldi? Yoksa Cennet’le mi tebşir edildin?” diye birbirimize ikazda bulunabilmeliyiz. Kaldı ki, Cennet’ten müjde almış bir insan bile içeriye adımını atacağı ana kadar ciddiyetini muhafaza etmelidir. Zira oraya gireceğimiz ana kadar hiç kimse teminat altında değildir. Fahr-i Kâinat Efendimiz (aleyhissalâtü vesselâm) bize temkin dersi verme adına “Ben de amelikle Cennet’e giremem!” (Müslim, Münâfikîn 76) buyuruyorsa, o zaman herkesin, başını iki elinin arasına alıp düşünmesi gerekmez mi? Namazın bir rekâtında Bakara, Âl-i İmrân, Mâide ve Nisâ sûre-i celilelerini okuyan Efendiler Efendisi (sallallâhu aleyhi ve sellem) bile amelikle Cennet’e giremeyeceğini ifade buyuruyorsa, insana, “Sen hâlâ neyin laubaliliğini yaşıyorsun?” diye sormazlar mı?

İnsan, kendi özünü, özündeki derinlikleri, varlığın hedef ve gayelerini ancak imanı sayesinde sezip kavrayabilir. Nereye ve neye yönlendirildiğini, vazife ve sorumluluklarını bilen bir mü'min, büyük bir ciddiyet içinde ve mesuliyet şuuruyla tevcih edildiği hedefe doğru yürür. İmanda kemal ufkuna uyanamamış ve mahiyetindeki acz u fakr duygusu uyarılamamış bir insan ise, önce bencilliğine yenik düşer, kibre girer; daha sonra çalım, caka ve başkalarını hafife alma türünden komplekslere kapılır; en sonunda da, şahsî hazlarından gayrı bir şey düşünemeyen bir gurur abidesi ve çeşit çeşit illetlerle malul bir özürlü halini alır.

Bu açıdan, bir kimseyi bazı kusurlu ya da eksik yanlarından dolayı küçümseyerek onunla alay etme, onun herhangi bir zayıf noktasını dile dolayarak eğlenme ve her şeyi hoşça vakit geçirmek için bir sebep gibi değerlendirerek hürmetsiz, dikkatsiz ve laubali davranma gibi kötü huylar da iman zaafından kaynaklanmaktadır. Her şeye gülmek, sürekli alay etmek ve laubali davranmak bizim ahlak anlayışımızda yoktur; bu tür illetler bize Batı'dan geçmiştir. Ciddiyetsiz davranma, hep kahkaha atma ve her fırsatta eğlenme Batı ahlakına ait argümanlardır. Maalesef, o toplumlarla münasebete geçtikten sonra onlardaki illetler birer birer bizim insanımıza da sirayet etmeye başlamıştır. Mesela, birkaç leblebiyi yuvarlasanız, onlardan biri diğerine değse, bir de bakarsınız ki bir kahkaha kopuvermiş. Aslında, gülmenin de bir mantığı olması lazım. Peki, leblebinin leblebiye değmesi güldürecek bir hadise midir? Tabii ki değil. Fakat, bu toplum içerisinde, öyle basit bir şey karşısında gülüp eğlenenleri görmek her zaman mümkündür. Biri çay doldururken, bir damla çay bardağın dışına dökülmüş olabilir. Bir damla çayın dökülmesinden dolayı hemen kahkahayı basmanın âlemi yoktur. Heyhat ki, işte bu kadar basit hadiselerle eğlenen garip insanlar çoktur bugünün dünyasında. Evet, bu laubaliliğin arkasında, ona esas teşkil edebilecek bir mantık söz konusu değildir; insanî bir düşünce tarzı yoktur o türlü davranışlarda. Fakat, neylersiniz ki, hiç olmayacak şeylere bile gülme ve laubalilik, Batı kültürünün temelindeki gaflet duygusundan kaynaklanmakta ve sârî bir hastalık gibi bizim insanımıza da bulaşmaktadır.

O kültürün insanları, içlerindeki ızdırabı duymamak ve kalblerindeki derin boşluğu muvakkaten de olsa doldurmak ya da unutmak için kendilerini uyutmak zorundadırlar. Dolayısıyla da, bazen alkol ve uyuşturucunun ağında, kimi zaman kumar ve eğlencenin peşinde, bir başka zaman da spor adına yapsalar bile spor sayılması mümkün olmayan gereksiz meşguliyetlerin arkasında ömür tüketir; böylece hayatı duymamaya ve içlerindeki ızdırabı bastırmaya çalışırlar. Ne zaman vicdanlarının sesini yeniden işitmeye başlasalar, bir kere daha kendilerini oyuna ve eğlenceye verir, her meseleyi bir laubalilik sebebi gibi algılar ve bir müddet daha oyalanırlar.

Gençlik ve Güzel Ahlak

Aslında, mehâsin-i ahlakın (ahlak ve huy güzelliğinin) arkasında güçlü bir iman bulunduğu gibi, mesâvî-i ahlakın (kötü huyların ve ahlaksızlığın) temelinde de imandaki eksiklik vardır.

Dolayısıyla, insan iman esaslarına iyi inanır ve inancının gereğine göre amel ederse, bir yandan güzel ahlaka ulaşmış, diğer taraftan da çirkin huylardan uzak kalmış olacaktır.

Güzel ahlaklı nesiller yetiştirmek ve gençleri mesâvî-i ahlaktan uzak tutmak için önce dinimizin başkalarını hafife alma, çirkin lakaplar takma, insanlarla alay etme, her fırsatta gülüp durma ve sürekli laubali davranma gibi kötü huylara bakışı iyi bilinmeli, hayata hayat kılınmalı ve sonra da bunlar diğer insanlara usulünce anlatılmalıdır. El, dil ve gönülle müdahale şeklindeki emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münker şartlara göre ve üslubuna uygun olarak yerine getirilmelidir. Özellikle gençlerimizi, lâkaydîlikten ve yılışıklıktan kurtarıp nefisperestlik ve şahsî haz düşüncesinden uzaklaştırarak birer gaye insanı haline getirmek ve onlardaki gülme ve eğlenme isteğini biraz olsun çile ve ızdırap duygusuyla dengelemek için onlara her şeyden önce öz değerlerimiz ve kendi kültürümüzün esasları öğretilmelidir.